

مظاهر عید فطر در نجف اشرف

نویسنده: دکتر علی بهادلی*

ترجمه حسین شهرستانی

چکیده:

عید فطر یکی از اعیاد بزرگ مسلمانان سراسر جهان و از جمله کشور عراق است. در این میان نجف اشرف در جایگاه پایگاه اصلی مرجعیت شیعه، آداب و رسوم خاص خود را در این عید فرخنده دارد. از آن جا که شیعیان، ارتباط صمیمی و گرمی با مراجع تقلید خویش دارند و در امور دینی و دنیوی خویش به آنان اعتماد می‌کنند، در موضوع رویت هلال ماه شوال و زمان عید سعید فطر نیز نظر مراجع تقلید شیعه بر هر نظری مقدم است. این نوشتار پس از بیان چگونگی اعلان عید فطر از سوی مراجع و نحوه تبریک گفتن شیعیان به یکدیگر، مراسم و آداب و رسوم مردم نجف، همچون عیدی دادن به کودکان، زیارت اهل قبور، زیارت مرقد مطهر امیرمؤمنان علیه السلام و صدقه دادن در این روز را شرح می‌دهد.

واژگان کلیدی: عید فطر، نجف اشرف، مراجع تقلید، شیعه، امیرمؤمنان علیه السلام.

* ادیب، نویسنده و رئیس جمعیت منتدای عراقی در لبنان که در سال ۱۴۲۲ قمری در گذشت.

مقدمه

معمولاً با شروع دهه سوم ماه مبارک رمضان، مردم کم کم حال و هوای وداع با این ماه را پیدا می کنند و در فکر دیدن هلال ماه شوال هستند. همراه با خواننده گرامی در سفری به نجف اشرف، خاطراتی را در این باره از نظر می گذاریم:

نقش مرجعیت در ثبوت عید فطر

شیعیان ارتباط صمیمی و گرمی با مراجع خویش دارند و در امور دینی و دنیوی خویش، به مراجع اعتماد می کنند. یکی از مهم ترین مظاهر این اعتماد، مربوط به اعلام عید فطر است. گاهی زمزمه هایی از رویت هلال عید به گوش می رسد؛ اما مردم منتظر اظهار نظر مراجع تقلید می مانند. در نجف اشرف که مهد مرجعیت است، این وضعیت، پررنگ تر دیده می شود و مردم زمانی عید فطر را جشن می گیرند که مرجع تقلید، حلول ماه شوال را اعلام کند.

با وجود توجه مردم به نظر مرجع تقلید، تعداد قابل توجهی از اهل نجف در وقت استهلال، به این امر اقدام می کنند و هر کسی دوست دارد اولین فردی باشد که هلال را می بیند. افرادی که بامی بلندتر از بقیه دارند، همراه همسایگان و آشنایان به بالای بام رفته، مشغول استهلال می شوند. طلاب نیز در بام مدارس، به این کار می پردازند و اکثر مردم نیز به بیرون شهر رفته، در وادی السلام، مستقر می شوند.

همزمان با این افراد، تعداد زیادی از اقشار و طبقات مختلف از هر سنّی و با هر سلیقه‌ای، بدون این که کسی از ایشان دعوتی به عمل آورده باشد، جلوی خانه و بیت مرجع تقلید، تجمع می‌کنند.

بیت مرجع تقلید

شخص مرجع تقلید در سالن منزلش که نجفی‌ها به آن «برائی» (بیرونی) می‌گویند، می‌نشیند و افرادی که مدعی رویت هلال هستند، یکی یکی پیش آمده، با مرجع به گفت‌وگو می‌پردازند. مرجع تقلید، سوالاتی از زمان مشاهده هلال و اندازه و ارتفاع آن می‌پرسد و بعد از طریق گردآوری پاسخ‌ها، به صحت یا نادرستی ادعاها پی می‌برد.

برخی نیز با تلفن با و کلای مراجع تماس گرفته، مشاهدات خود را بیان می‌کنند.

اعلان عید

با ثبوت حلول ماه شوال، مرجع تقلید با صدایی رسا، به نحوی که همه حاضران متوجه شوند، عید را تبریک می‌گوید و مردم دسته دسته نزد او می‌آیند و عید را به وی تهنیت می‌گویند. از این زمان به بعد، تبریک عید، دهان به دهان می‌چرخد و در اندک زمانی، همه اهالی شهر از حلول ماه، مطلع می‌شوند. مردم به شکل تظاهرات خود جوش، در خیابان‌ها و کوچه‌ها به راه می‌افتند و جوانان هر محله به پخش نقل و شیرینی می‌پردازند و با زدن بر طبل، همگان را از فرا رسیدن عید فطر، آگاه می‌کنند.

با وجود توجّه مردم به نظر مرجع تقلید، تعداد قابل توجّهی از اهل نجف در وقت استهلال، به این امر اقدام می‌کنند و هر کسی دوست دارد اولین فردی باشد که هلال را می‌بیند.

تعداد زیادی از اقشار و طبقات مختلف از هر سنّی و با هر سلیقه‌ای، بدون این که کسی از ایشان دعوتی به عمل آورده باشد، جلوی خانه و بیت مرجع تقلید، تجمع می‌کنند.

کودکان و عید فطر

در روز عید فطر، بسیاری از بچه‌ها زودتر از همیشه از خواب بیدار می‌شوند؛ لباس می‌پوشند و در گروه‌های کوچک به خواندن سرود پرداخته، جست و خیز و خوشحالی می‌کنند و بازار عیدی گرفتن، عیدی دادن، طناب بازی و دوچرخه سواری گرم است.

یادی از گذشتگان و زیارت حرم

رسم نجفی‌ها بر این است که در روز عید، به زیارت اهل قبور رفته، به قرائت قرآن می‌پردازند. پخش صدقه در این روز نیز مرسوم است. با بالا آمدن خورشید، نماز عید فطر در حرم مطهر علوی اقامه می‌شود و پس از نماز، مردم به زیارت مرقد مطهر می‌پردازند. نجف اشرف و حرم مطهر در چنین ایامی، شاهد حضور مسافران مشتاقی است که از نقاط مختلف جهان اسلام به نجف آمده، در جوار مرقد مولی الموحدین، گرد می‌آیند.

عیدی

کودکان منتظر چنین اعیادی، برای گرفتن عیدی هستند و گاهی بزرگسالان نیز این گونه‌اند. کودکان برای عیدی گرفتن، به بزرگان تبریک می‌گویند و سوار بر گاری‌های مخصوص، در شهر می‌چرخند. طبل به دستانی که در سحرهای ماه مبارک رمضان مردم را بیدار می‌کردند، در روز عید فطر نیز طبل زنان، پایان کار خویش را اعلام کرده، توقع دریافت عیدی دارند.